

Τὸ τριμερὲς τῆς ψυχῆς καὶ ἡ γεώργησις τῶν «καλοενοποσιῶν»^(*)

Πατερικὴ θεραπευτικὴ

ΚΑΤΑ τοὺς Ἁγίους Πατέρας, ἡ ψυχὴ εἶναι τριμερής:
«Ἔχει γὰρ τὸ Ἐπιθυμητικὸν καὶ τὸ **Θυμικὸν** καὶ τὸ **Λογιστικὸν**»¹.

Ἀπὸ τὰ πάθη τοῦ **Λογιστικοῦ** γεννῶνται οἱ **Βλάσφημοι Λογισμοί**. Ἀπὸ τὰ πάθη τοῦ **Θυμικοῦ** γεννῶνται οἱ **Πονηροὶ Λογισμοί**². Καὶ ἀπὸ τὰ πάθη τοῦ **Ἐπιθυμητικοῦ** γεννῶνται οἱ **Αἰσχροὶ Λογισμοί**.

Γενικά, τὰ τρία μέρη τῆς ψυχῆς, ὅταν δὲν λειτουργοῦν κατὰ φύσιν, ἀσθενοῦν καὶ διαστρέφονται. Στὴν παρὰ φύσιν κατάστασί τους αὐτὴν γίνονται ἔδρες τῶν τριῶν γενικωτάτων Παθῶν: τῆς **Φιλοδοξίας** (Λογιστικόν), τῆς **Φιλαργυρίας/Φιλοκτημοσύνης** (Θυμικόν) καὶ τῆς **Φιληδονίας** (Ἐπιθυμητικόν).

Ὁ Ἀββᾶς Δωρόθεος, μὲ πολλὴ χάρι καὶ λιτότητα, πρωτίστως μᾶς βεβαιώνει ὅτι
«πάντες οἱ Πατέρες λέγουσιν ὅτι ἕκαστον πάθος ἐκ τούτων τῶν τριῶν γεννᾶται παθῶν: τῆς φιλοδοξίας καὶ τῆς φιλαργυρίας καὶ τῆς φιληδονίας»³.

Κατόπιν, μᾶς καθοδηγεῖ πῶς νὰ θεραπεύσουμε τὸ *Τριμερὲς τῆς Ψυχῆς* καὶ τοὺς *Κακοὺς Λογισμοὺς*, οἱ ὁποῖοι γεννῶνται ἀπὸ αὐτό:

«Ἐκαστον γὰρ πάθος ἔχει τὴν ἐναντίαν αὐτοῦ ἀρετὴν. Ἡ ὑπερηφανία ἔχει τὴν ταπεινοφροσύνην, ἡ φιλαργυρία ἔχει τὴν ἐλεημοσύνην, ἡ ἀσωτία τὴν ἐγκράτειαν, ἡ ὀλιγωρία τὴν ὑπομονήν, ἡ ὀργὴ τὴν πραότητα, τὸ μῖσος τὴν ἀγάπην. Ἐκαστον ἀπλῶς πάθος, ὡς εἶπον, ἔχει τὴν ἐναντίαν αὐτοῦ ἀρετὴν»⁴.

Δὲν ἀρκεῖ ὅμως νὰ ἐκβάλλουμε τὰ Πάθη, ἀλλὰ ἀπαιτεῖται νὰ βάλουμε πάλι μέσα μας τὶς ἀρετὲς καὶ νὰ τὶς ἐδραιώσουμε στὶς θέσεις τους, διότι αὐτὲς ἔχουν σπαρῆ στὶς Καρδιές μας ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεό:

«Φυσικῶς γὰρ ἔχομεν τὰς ἀρετὰς παρὰ Θεοῦ δοθείσας ἡμῖν. Ἄμα γὰρ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἐνέσπειρεν αὐτῷ τὰς ἀρετὰς»· «ὥστε φυσικῶς ἔδωκεν ὑμῖν ὁ Θεὸς τὰς ἀρετὰς· πάθη δὲ οὐκ ἔχομεν φυσικῶς· οὐδὲ γὰρ ἔχουσιν οὐσίαν τινὰ ἢ ὑπόστασιν»· «κλίνασα ἡ ψυχὴ διὰ φιληδονίας ἐκ τῶν ἀρετῶν κατεσκεύασε τὰ πάθη καὶ ἐστερέωσεν αὐτὰ καθ' ἑαυτῆς»⁵.

[«Οἱ ἀρετὲς εἶναι μέσα στὴν φύσι μας, διότι μᾶς ἔχουν δοθῆ ἀπὸ τὸν Θεό. Ὅταν ὁ Θεὸς ἐπλασε τὸν ἄνθρωπο, ἔσπειρε μέσα του τὶς ἀρετὲς»· «ὥστε ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωσε φυσικῶς τὶς ἀρετὲς· τὰ πάθη δὲν ἀνήκουν στὴν φύσι μας, διότι αὐτὰ δὲν ἔχουν καμμία οὐσία ἢ ὑπόστασι (δὲν ὑπάρχουν ἐκ φύσεως, δὲν ἔχουν πλασθῆ)»· «ἡ ψυχὴ ὅμως, ὅταν ἐξέκλινε ἀπὸ τὶς ἀρετὲς ἐξ αἰτίας τῆς φιληδονίας, κατεσκεύασε τὰ πάθη καὶ τὰ ἐστερέωσε ἐναντίον της. (Τὸ σκότος, ποῦ δὲν ἔχει πλασθῆ καὶ δὲν ὑφίσταται κατ' οὐσίαν, ἐπικρατεῖ ὅταν δὲν ὑπάρχη φῶς)»].

Καὶ συνεχίζων ὁ Ἀββᾶς Δωρόθεος, μᾶς προτρέπει:

«Διὰ τοῦτο αἶε λέγω ὑμῖν, σπουδάσατε γεωργεῖν καλοὺς λογισμοὺς, ἵνα αὐτοὺς εὕρητε ἐκεῖ [μετὰ τὸ ἐξελεθεῖν ἀπὸ τοῦ σώματος]»⁶.

[«Γι' αὐτὸ σὰς λέγω πάντοτε, φροντίσατε νὰ καλλιεργήτε καλοὺς λογισμοὺς, γιὰ νὰ τοὺς θρῆτε ἐκεῖ, μετὰ τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὸ σῶμα»].

Ἄναφερόμενος ὁ θεοφόρος αὐτὸς Ἀββᾶς εἰδικώτερα στὴν «βλάβη τῶν ὑπονοιῶν» (ὑποψιῶν), μᾶς συμβουλεύει νὰ φροντίζουμε «**πάση δυνάμει ἡμῶν μηδέποτε πιστεύειν ταῖς ἰδίαις ὑπονοίαις**» καὶ νὰ ἀντιμετωπίζουμε δραστικὰ αὐτὲς μὲ τὶς «καλοενηοσιᾶς»:

«Κὰν σπαρῶσιν οὖν ἡμῖν ὑπόνοιαι διὰ τὴν κακίαν ἡμῶν, εὐθέως μεταστρέψωμεν αὐτάς εἰς καλοενηοσιᾶς, καὶ οὐ βλάβπτωσιν ἡμᾶς. Κακαὶ γὰρ εἰσὶν αἱ ὑπόνοιαι καὶ οὐδέποτε ἀφίουσι τὴν ψυχὴν εἰρηνεύσαι»⁷.

[«Καὶ ἂν λοιπὸν σπαροῦν στὶς καρδιές μας ὑπόνοιες ἐξ αἰτίας τῆς κακίας μας, ἄς τὶς μετατρέψουμε ἀμέσως σὲ καλὲς ἔννοιες καὶ ἔτσι δὲν μᾶς βλάβπτουν. Διότι οἱ ὑπόνοιες εἶναι κακὲς καὶ δὲν ἀφήνουν ποτὲ τὴν ψυχὴ νὰ εἰρηνεύσῃ»].

«Μὴ θέλε εἰδέναι (νὰ γνωρίζῃς) τὴν κακίαν τοῦ πλησίον σου καὶ μὴ προσδέχου τὰς κατ' αὐτοῦ ὑπονοίας· εἰ δὲ καὶ σπαρῶσι διὰ τὴν κακίαν ἡμῶν, σπούδαζε μεταβάλλειν αὐτάς εἰς καλοενηοσιᾶν καὶ ἐν παντὶ εὐχαρίστητε καὶ κτάσαι τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν ἅγιαν ἀγάπην»⁸.

[«Μὴ θέλῃς νὰ γνωρίσῃς τὴν κακία τοῦ πλησίον σου καὶ μὴν ἀποδέχεσαι τὶς ὑποψίες ἐναντίον του. Ἐὰν ὅμως, ἐξ αἰτίας τῆς κακίας μας, σπαροῦν ὑποψίες στὴν καρδιά μας, φρόντιζε νὰ τὶς μεταβάλλῃς σὲ καλὲς ἔννοιες. Καὶ σὲ κάθε τι νὰ εὐχαριστῆς τὸν Θεό. Ἔτσι θὰ ἀποκτήσῃς τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν ἅγια ἀγάπην»].

(*) Περιοδ. «Ἅγιος Κυπριανός», ἀριθ. 303/Ἰούλιος-Αὐγουστος 2001, σελ. 54-55.

1. Ἀββᾶ Δωροθέου, PG τ. 88, στλ. 1832B/Ἐρμηνεία τινῶν ρητῶν τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου ψαλλομένων εἰς τοὺς Ἁγίους Μάρτυρας.

2. Ὡς «Πονηροὶ Λογισμοὶ» ἐδῶ εἰδικὰ νοοῦνται ὄχι οἱ συνήθεις αἰσχροὶ, ἀλλὰ ἐκεῖνοι μὲ τοὺς ὁποίους οἱ ἄνθρωποι «βουλεύονται πῶς νὰ κακοποιήσουν καὶ πῶς νὰ ἐκδικηθοῦν τὸν ἐχθρόν τους» (Ὁσίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου, Ἐξομολογητᾶριον, σελ. 42, ἐκδοοῖς Μ. Σαλιβερίου, Ἀθήναι, ἄ.χ.).

3. Ἀββᾶ Δωροθέου, PG τ. 88, στλ. 1756C/Ὁμιλία IB', § ε'.

• Βλ. καὶ Ὁσίου Μάρκου Ἐρημίτου (Ἀσκητοῦ), PG τ. 65, στλ. 917C/Περὶ Νόμου Πνευματικοῦ Κεφάλαια Σ', § ργ', καὶ Φιλοκαλία τ. Α', σελ. 102, § ρα': «Ἐκτυφλοῦται δ' ὁ νοῦς διὰ τῶν τριῶν τούτων παθῶν, φιλαργυρίας λέγω, κενοδοξίας, καὶ ἡδονῆς».

4. Ἀββᾶ Δωροθέου, PG τ. 88, στλ. 1757B/Ἐνθ' ἄνωτ.

5. Ἀββᾶ Δωροθέου, PG τ. 88, στλ. 1757C/αὐτόθι, § στ'.

6. Ἀββᾶ Δωροθέου, PG τ. 88, στλ. 1753C/αὐτόθι, § δ'.

7. Ἀββᾶ Δωροθέου, PG τ. 88, στλ. 1720C/Ὁμιλία Θ', § γ'.

8. Ἀββᾶ Δωροθέου, PG τ. 88, στλ. 1804BC/Διδασκαλία ΙΖ', § γ' (SC τ. 92, σελ. 504, σπχ. 26-30/Ἐπιστολὴ Β', § 187).

• Βλ. καὶ στλ. 1800B/Διδασκαλία ΙΣΤ', § δ' (SC τ. 92, σελ. 496, σπχ. 15-21/Ἐπιστολὴ Α', § 183):

«Ὁ Θεὸς ὁ ἀγαθὸς δῶση καὶ ἡμῖν καλὴν κατάστασιν, ἵνα δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς ἀπὸ ἐκάστου ὠφεληθῆναι καὶ μηδέποτε νοῆσαι τὴν κακίαν τοῦ πλησίον. Εἰ δὲ καὶ νοήσωμεν ἢ ὑπονοήσωμεν ἐκ τῆς κακίας ἡμῶν, ἵνα εὐθέως μεταστρέψωμεν τὸν λογισμὸν ἡμῶν εἰς καλοενηοσιᾶν. Τὸ γὰρ μὴ εἰδέναι τὴν κακίαν τοῦ πλησίον τίκει σὺν Θεῷ τὴν ἀγαθότητα».